Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine. Economics, 2015; 11(176): 40-42
JEL: B220;J21
УДК 330.837; 331.522
DOI: http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/176-11/6

В. Чувардинський, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Досліджено зарубіжний досвідзабезпечення інноваційності розвитку ринку праці, проаналізовано сучасні тенденції розвитку окремих сегментів ринку праці. Визначено проблеми забезпечення можливостей реалізації інноваційних перспектив розвитку ринку праці України, найбільш серйозною з яких є збереження значної частки низькоефективної праці у професійно-кваліфікаційній структурі робочої сили. Виявлено напрями реалізації інноваційних перспектив розвитку ринку праці України за рахунок підвищення якості освітніх послуг на основі формування системи безперервної освіти "life-long education" з метою оптимізації професійно-кваліфікаційної структури робочої сили.

Ключові слова: ринок праці, інноваційні перспективи, аутсорінг, професійна мобільність, безперервна освіта.

Вступ. Розвиток національних економік в умовах посилення тенденцій глобалізації залежить від впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, що визначають конкурентоспроможність національних економік, стабільність макроекономічного середовища, рівень життя населення. Кризові явища 2008-2009 років засвідчили вразливість національних економік до коливань зовнішньоекономічної кон'юнктури, залежність від реалізації конкурентних переваг. Однак в сучасних умовах лише отримання конкурентних переваг, що пов'язані з посиленням ролі інноваційних складових економічного розвитку країн, забезпечує можливості підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Разом з тим, можливості реалізації цих конкурентних переваг залежать від розвиненості ринку праці, поширення інноваційних моделей зайнятості. У першу чергу, це стосується підготовки висококваліфікованих спеціалістів, здатних не лише засвоювати знання, але й систематично підвищувати рівень конкурентоспроможності. При цьому необхідно відмітити, що конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації залежить не тільки від інноваційної активності підприємств, але й від наявності якісного трудового потенціалу, який може обслуговувати новітні технології [11]. Водночас важливим питанням залишається визначення специфіки форм та механізмів функціонування ринку праці як системи забезпечення нормального відтворення та ефективного використання праці в умовах інноваційних змін. Саме тому *актуалізуються* питання визначення напрямів та можливостей реалізації інноваційних перспектив розвитку ринку праці України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем та перспектив формування інноваційних моделей зайнятості в сучасних умовах приділялася значна увага у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Стратегія зростання "Європа 2020" визначає серед основних стратегічних завдань реформування ринку праці для забезпечення отримання населенням належних навичок і кваліфікацій, створення нових робочих місць інноваційного характеру [1]. Вітчизняні науковці, серед яких слід зазначити Д.П. Богиню (D.P. Bogynya), В.М. Геєця (V.M. Geytz), О.А. Грішнову (O.A. Grishnova), С.П. Калініну (S.P. Kalinina), А.М. Колота (A.M. Kolot), Е.М. Лібанову (E.M. Libanova), В.В. Онікієнка (V.V. Onikienko), І.Л. Петрову (I.L. Petrova), В.М. Петюха (V.M. Petyukh), також досліджували проблеми формування інноваційної моделі зайнятості. Зокрема, переважна більшість науковців відзначає, що "…поступово екстенсивний тип зайнятості поступається місцем інноваційному, для якого характерна здатність економічно активного населення пристосовуватися до потреб економіки, викликаних технологічними нововведеннями" [8, с. 129].

Згідно точки зору авторів національної доповіді "Інноваційна Україна 2020" під редакцією В.М. Геєця, "…у країнах, що реалізують інноваційно-технологічний тип розвитку, знання стають головним нематеріальним активом. Саме тому формування творчого потенціалу людини, що забезпечує система освіти та професійної підготовки, має ефективно реалізуватися у механізмах інноваційної діяльності" [1, с. 273]. При цьому В.В. Онікієнко зазначав, що вплив інноваційного чинника на забезпечення прогресивної структури зайнятості проявляється через створення інституційних структур, що здійснюють дослідження та розробки, забезпечують впровадження інновацій у практику та створюють технологічні робочі місця [2, с. 206].

Разом з тим, окремі аспекти дослідження питань забезпечення інноваційності розвитку ринку праці в Україні залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, це стосується визначення ризиків та можливостей забезпечення ефективності цього процесу.

Метою даної статті є визначення проблем та можливостей реалізації інноваційних перспектив розвитку ринку праці України в сучасних умовах.

Результати. Активізація процесів глобалізації та інформатизації світового суспільства призводить до зміни орієнтації економіки країн не стільки на експорт сировини, скільки на розробку та використання високих технологій, підготовку висококваліфікованих кадрів, розвиток інновацій та експорт інтелектуальних ресурсів. Саме країни, які мають значний науково-інтелектуальний потенціал, можуть виграти у конкурентній боротьбі, забезпечити стійке зростання конкурентоспроможності своїх економік. Згідно точки зору Е.М. Лібанової, "інноваційний характер модерної економіки віддзеркалюється у високій швидкості технологічних змін і старіння знань, мінімум регламентацій, що тільки і дає змогу максимально використовувати творчий потенціал, креативність зайнятих" [6, с. 17].

Оскільки, за визначенням В.Д. Базилевича, ринок праці – це система соціально-економічних відносин між роботодавцями та найманими працівниками з приводу купівлі-продажу трудових послуг за цінами, що складаються під впливом співвідношення попиту та пропозиції [3, с. 28], саме через ринок праці певна частина населення залучається до процесу суспільної праці, та включається до складу зайнятих. При цьому форми зайнятості змінюються в результаті змін технологічних способів виробництва.

Посилення тенденцій глобалізації світової економіки призвело до виникнення та поширення нових моделей організації виробництва та праці. У першу чергу, це передбачає можливість залучення до розподілу праці територіально віддалених один від одного учасників, які спеціалізуються на виконанні регламентованих функцій та операцій (аутсорсинг, оффшоринг, інсорсинг, інформування). При цьому, на думку Томаса Фрідмана, найменш вразливими до аутсорсингу є наступні категорії працівників:

© Чувардинський В., 2015

- професіонали найвищого ґатунку, які мають особливі професійні навики (видатні науковці, діячі мистецтв, спортсмени, представники top-management та ін.);
- спеціалісти (юристи, бухгалтери, хірурги, комп'ютерні архітектори, висококваліфіковані оператори станків та роботів), здатні виконувати специфічні види робіт з найвищою якістю;
- представники професій, безпосередньо пов'язаних із обслуговуванням сфери послуг; гнучкі спеціалісти, які здатні постійно освоювати нові знання та вміння, адаптуватися до інноваційних змін;
- представники "наскрізних професій", пов'язаних з інформаційними змінами (спеціалісти у сфері інформаційних комунікацій (обробки інформації, обслуговування ЕОМ)), а також зі сферами, органічно пов'язаними із структурною перебудовою світового господарства [4, с. 305].

Досвід Індії свідчить, що країна, отримавши можливість доступу до інформаційних систем, змогла покращити використання інтелектуального потенціалу населення. Серед конкурентних переваг індійських інженерів та програмістів слід відзначити не тільки невисокий рівень оплати праці, на який вони погоджуються, але й мотивацію до отримання та систематичного оновлення знань.

Індійські фірми почали розробляти програмні продукти, забезпечувати фірмам технічну підтримку та програмне забезпечення. Пошук інвестиційними (венчурними) фірмами США ефективних та порівняно низьковитратних шляхів інноваційного розвитку призвів до трансферту значного числа функцій індійським субпідрядникам (аутсорсинг).

Китай також став найбільшою офшорною зоною, яка забезпечує інтеграцію виробничих потужностей у глобальні мережі поставок. Це стало результатом значної концентрації низькооплачуваної робочої сили високого, середнього та низького рівня кваліфікації в країні, наявності швидко зростаючого споживчого ринку. Для Китаю характерна сильна конкуренція між товаровиробниками, недостатньо жорстке трудове законодавство, особливості національного менталітету, що дозволило країні стати найбільшою базою виробництва компонентів електронної техніки та легкої промисловості.

Поступовий перехід від індустріального до знаннєвого типу суспільства призводить до збільшення частки сфери послуг як за внеском у ВВП, так і за кількістю робочих місць (при одночасному скороченні частки промисловості та сільського господарства). За даними GlobalEmploymentTrends (ILO, January 2014), у 2013 році у розвинених країнах (включно з усіма країнами Євросоюзу) у цьому секторі було зосереджено близько 73,9% загальної чисельності зайнятого населення, у країнах Центральної та Південно-Східної Європи та СНД – 54,6%, Латинської Америки та Карибського регіону – 63,5% [5, с. 96].

Однак за умов перебування економіки на індустріальній стадії розвитку значною залишається частка працівників, зайнятих важкою фізичною, монотонною працею. При цьому система промислового виробництва потребує стандартизованої робочої сили, оскільки у традиційних секторах економіки робітники виконують, передусім, стандартизовану роботу.

Серйозною проблемою забезпечення можливостей реалізації інноваційних перспектив розвитку ринку праці України є збереження значної частки низькоефективної праці у професійно-кваліфікаційній структурі робочої сили. Це є результатом повільних структурних реформ, слабкою сприйнятливістю професійно-кваліфікаційної структури ринку праці до структурних зрушень в економіці; утримання низького рівня професійної мобільності. Значні обсяги низькокваліфікованої праці у професійно-кваліфікаційній структурі робочої сили України обумовлені збереженням деформованої структури зайнятості на ринку праці (рис. 1).

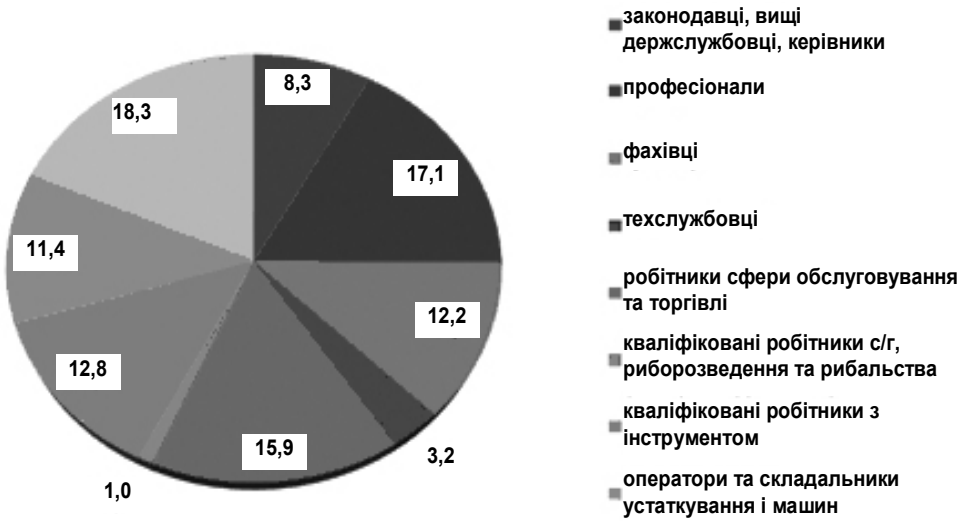

Рис. 1. Структура зайнятих в економіці України за професіями у 2014 році, %[1]

Джерело: Економічна активність населення України 2014: Стат.збірник/Державна служба статистики України// [Електр. ресурс]. – Режим доступу: // www.ukrstat.gov.ua

[1] Дані щодо економічної активності населення України за 2014 рік наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної республіки Крим та м. Севастополя.

Найбільш значною у структурі зайнятих в економіці України за професіями традиційно залишається частка найпростіших професій (18,3%), тоді як частка професіоналів та фахівців становить, відповідно, 17,1% та 12,2% [9, с. 103]. Разом з тим, майже 16-відсоткова частка робітників сфери обслуговування та торгівлі свідчить не стільки про розширення сегменту сфери послуг, скільки про зростання частки зайнятих у дрібно роздрібній торгівлі.

Однак посилення тенденцій інтелектуалізації трудової діяльності обумовлює поступове посилення гнучкості вітчизняного ринку праці. Одночасно створюються умови для активізації трудової поведінки, збільшення професійної мобільності, підвищення конкурентоспроможності трудового потенціалу працюючих. В окремих сегментах ринку праці України пріоритетного значення набуває наявність у трудового потенціалу креативного елементу. Особливо це стосується сегменту IT-технологій, для якого характерне не тільки здобуття нових знань та набуття навичок у процесі трудової діяльності, але й уміння їх творчо застосовувати.

Маючи значний освітній потенціал, Україна зберігає високі конкурентні позиції на ринку фріланс-програмування. У 2014 році до ТОП-20 університетів, випускники та студенти яких виконують аутсорс-замовлення, увійшли 9 українських університетів (зокрема, Харківський національний університет радіоелектроніки (0,8% від загального обсягу аутсорс-замовлень), Національний технічний університет "Київський політехнічний інститут" (0,75%) и ЗНТУ (0,72%).

Найбільшими центрами фріланс-програмування Східної Європи у 2014 році були Харків та Київ: зокрема, розробники програмного забезпечення цих міст виконують майже 6% усього обсягу замовлень [8]. Це свідчить про значний потенціал реалізації інноваційних перспектив розвитку ринку праці України за рахунок удосконалення діяльності служб IT-рекрутинга великих аутсорсинг-компаній.

Активізація інноваційних процесів обумовила посилення ролі освіти та професійної підготовки у розвитку людських ресурсів. Підвищення рівня вимог до якості робочої сили по мірі розвитку сучасних технологій потребує постійного удосконалення знань та умінь індивіда протягом трудового життя з метою забезпечення його продуктивної зайнятості, професійної мобільності та конкурентоспроможності. Підвищення якості освітніх послуг на основі формування системи безперервної освіти "life-long education" з метою оптимізації професійно-кваліфікаційної структури робочої сили виступає одним з напрямів реалізації інноваційних перспектив розвитку ринку праці України.

Висновки. Таким чином, місце країни у рейтингу геополітичної конкуренції за умов посилення інтеграційних процесів світової економіки, реалізація інноваційних перспектив розвитку ринку праці залежить від освітнього рівня нації, здатності економіки до генерації високої інноваційної активності. Державна політика зайнятості повинна бути спрямована на реформування освіти та професійного навчання, організацію безперервного навчання, стимулювання інноваційної активності працюючих. Це дасть змогу забезпечити якісний розвиток трудового потенціалу працівників та підвищення його конкурентоспроможності.

Дискусія. Сьогоденний ринок праці з огляду на його значущість потребує поглиблених наукових досліджень, створення ефективної державної політики зайнятості та чіткого нормативно-правового регулювання та побудови дієвої системи державних інститутів, котрі будуть імплементувати закордонний досвід до реалій ринку праці України та проводити контроль за їх функціонуванням.

Список використаних джерел

1. Інноваційна Україна 2020: Національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; – НАН України, 2015. – 336 с.
2. Онікієнко В.В. Ринок праці та соціальний захист населення України: ретроспективний аналіз, проблеми, шляхи вирішення / В.В. Онікієнко. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2013. – 454 с.
3. Базилевич В. Д. Макроекономіка: підруч. / В. Д. Базилевич, К.С. Базилевич, Л.О. Баластрик. – [4-те вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 734 с.
4. Фридман Томас Плоский мир: краткая история XXI века / Томас Фридман; пер. с англ. – М.: АСТ Хранитель, 2007. – 398 с.
5. Global Employment Trends 2014: Risk of a jobless recovery / International Labour Organization – Geneva: Publications Office of the International Labour Organization, 2014. – 126 p.
6. Лібанова Е.М. Соціальні проблеми модернізації української економіки / Демографія та соціальна економіка, 2012. – №1 (17). – с. 6-22.
7. Баластрик Л.О., Прушківська О.В. Сучасний стан та проблеми зайнятості населення України // Вісник Запорізького національного університету, №3(15), 2012. – С. 102-106.
8. Ринок праці та зайнятість населення: проблеми теорії та виклики практики (колективна монографія) / за ред. М.В. Туленкова; – К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 363 с.
9. Економічна активність населення України 2014: Стат. збірник / Державна служба статистики України. – К., 2015. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
10. Україна має значний потенціал на ринку фріланс-програмування // [Електр. ресурс]. – Режим доступу: // http://hronika.info/ekonomika/69321-ukraina-ostaetsya-liderom-frilans-programmirovaniya-shimkiv.html
11. Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training ('ET 2020') / Notices from European Union Institutions and Bodies (2009 / C119/02) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?-uri =OJ:C:2009: 119:0002:0010:EN:PDF
12. Ільїч Л.М. Узгодження кваліфікацій з урахуванням потреб ринку праці: проблеми та шляхи розв'язання / Демографія та соціальна економіки, 2015, № 3 (25). – С. 173-184 – ISSN 2072-9480. doi: 10.15407/dse2015.03.012.

Надійшла до редколегії 07.10.15

В. Чувардинский, асп.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕРСПЕКТиВ НА РЫНКЕ ТРУДА УКРАИНЫ

Исследован зарубежный опыт обеспечения инновационности развития рынка труда, проанализировано современные тенденции развития отдельных сегментов рынка труда. Определены проблемы обеспечения возможностей реализации инновационных перспектив развития рынка труда Украины, наиболее значимая из которых – сохранение значительного удельного веса низкоэффективного труда в профессионально-квалификационной структуре рабочей силы. Выявлено направления реализации инновационных перспектив развития рынка труда за счет повышения качества образовательных услуг на основе формирования системы непрерывного образования "life-long education" с целью оптимизации профессионально-квалификационной структуры рабочей силы.

Ключевые слова: рынок труда, инновационные перспективы, аутсоринг, профессиональная мобильность, непрерывное образование.

V. Chuvardynskyi, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE PROSPECTS OF THE LABOR MARKET OF UKRAINE

The foreign experience of the provision of innovative development of labour market was investigated. The current tendencies of the development of labour market segments were analyzed. The main problems of the providing of the possibilities of innovative prospects of labour market development realization were defined. The most important reason is the saving of the significant share of low-effective labour in the occupational and qualification structure of labour force. The ways of the realization of innovative prospects of labour market development due to growth of quality of educational services on the basis of "life-long education" formation aimed on optimization of the occupational and qualification structure of labour force were defined.

Keywords: labourmarket, innovativeprospects, outsourcing, occupationalmobility, life-long education.